

Orczy Lőrinc válasza Barcsay Ábrahám levelére. Orczy Lőrinc verseinek kézírata rendezetlenül, többnyire dátum nélkül található az Országos Levéltárban.¹ A különös címet viselő költeményt – Orczy Lőrinc „válasz Barcsaj Levelére de dato Gotzendorff² 20. 8br. 1778.” – Barcsay Ábrahám két levelére írta. A „Schribau, Prussiai Silesia szélin 3dik 9bris reggel négy orakor, 778.” keltezésére 44 sor, a másakra, a „Silesiába Glotzersdorffi gunyhombol, 20dik 8br 778.” dátumúra a nyolc utolsó sor került. Barcsay Ábrahám költőtársának és atyai barátjának Schribauból frott korábbi levelét episztolával folytatja, amelyet ismét próza, egy utóirat követ. A második levél csak prózában íródott. Az elsőre, a versbetétes levélre válaszol Orczy Lőrinc 1778. október 20-a körül. Mindkettőjük költeménye megjelent a Révai Miklós által kiadott *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei*³ című kötetben.

Révai Miklós gyanított, de nem kellőképp bizonyítható szerkesztési, címadási szokásának példáját is bemutatja ez a két levél: Barcsay verse⁴ a „Midőn Erdődi Gróf Pálfi Károly Budán Felséges Maria Theresia hagyásából a 'Tudomány mindenességnek erősítő levelét hirdetné' címmel a kötet 137–138. oldalán, míg Orczyé „A' menyinykő háritó dárdákról” a 209–211. oldalán van. Orczy verse Barcsay két levelén – eltérően a megszokottól – letisztázottan, feltűnően jól olvasható kézírással, kevés javítással található. Orczy versírási gyakorlatát ismerve, bizonyosra vehető, hogy ezen kívül is, és a Barcsay Ábrahámnak elküldött válaszpéldányon kívül is létezett (léteztek) még fogalmazvány(ok).

A „Mennykő háritó dárdákról” című költeménynek nincs kézírata az OL-ban. A megtalált kézirat ugyanis nem Budapesten, hanem a Román Állami Levéltár nagybányai fiókjában a Petrovay György által elvitt anyagban van.⁵

A' menyinykő háritó dárdákról⁶

kézíratos

- Tehát meg hallottad Pindus tetejéről
hogi Budán nints kérdés Töldj erejéről,
s' Magiarok nem nézik hegies Kopiaját
sisakját Buzgányát rozsdás Sarkantyuját.
5. Ugi vagion fiaink Bekesség ölébenn
Minervának jutván Kegies Kebelébenn
Kard helyett tollaskát forgatnak Kezékben
cziifrán nevekedő Apolló' nevébenn
s' ott hol Mátyás hajdant hallott Követeket
10. Szomszédos Népeknek szabott s' tett frigjeket.⁷
Ott gjáva papocskák tanitnak Be Céket,

nyomatásban megjelent

Tehát meg hallottad *Pindus'* tetejéről,
Hogy Budán nints kérdés Toldi' erejéről:
S' Magyarok nem nézik hegyes kópiaját,
Sisakját, buzgányát, rozsdás sarkantyuját.
Úgy vagyon: Fiaink Békesség' ölébenn,
Minervának jutván kegyes kebelébenn,
Kard helyett tollaskát forgatnak kezékben,
Tzifrán nevekednek *Apolló'* nevébenn.
S' ott, hol Mátyás hajdan hallott Követeket,
Szomszédos Népeknek szabott s' tett frigyeket,
Ott gyáva Papotskák tanitnak *Bé-Céket*,

¹ Országos Levéltár, P szekció 523, Varia irregistrata. A továbbiakban: OL. I. H. KAKUSKA Mária: *Orczy Lőrinc versei a Magyar Országos Levéltárban.* = ItK 1998. 5–6. sz.

² Helyesen: Glotzersdorf

³ RÉVAI Miklós: *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei.* Pozsonbann, 1789. A továbbiakban átveszem HORVÁTH János: *Orczy Lőrinc.* In: *Irodalom és felvilágosodás.* (Szerk. SZAUDER József és TARNAI Andor. Bp. Akadémiai Kiadó, 1974. 647–714.) rövidítését: KNE.

⁴ Barcsay Ábrahám költeményeiről I. EGYED Emese: *Levevők fejéről Műsák sisakomat. Barcsay Ábrahám költészete.* Kolozsvár, 1998. /Erdélyi tudományos füzetek, 224./

⁵ L. H. KAKUSKA Mária: Az Orczy család levéltáráról. Kézirat; Uő.: „Orczy Lőrinc hagyatéka és ismeretlen versei” c. az MTA Irodalomtudományi Intézetében 2001. ápr. 18-án elhangzott előadás.

⁶ A szövegeket betűhíven közlöm, Orczy Lőrinc aláhúzásait megtartottam, az olvashatatlan szavakat kipontozva []-be tettem.

⁷ *Törvényeket* áthúzva.

- osztván fiainknak csecses ereklyéket.
Ne ne vess, jó lehet még ezenn dologból
Hadj ember valik tudós iffiúból
15. Verulam szarmazhat Normal Iskolából
Magyar Bacon johet nekkari
Kolbert Pop [sic][...] ⁸ Tass gjenge Grofocskából
Athenas Roma is szeretett Betüket
Gyűjtött idő múlva Tudós Mestereket,
20. Fegjverhez Kapcsolván jobb Mesterségeket
ugi terjeszték mesze híreket neveket.
várd el csak e' század utolsó cikkelyét
akkor nézd fiaink előlmenetelét
meg ládd mily nagi fénjre viszik majd hazájokat
25. mely hivenn szolgálni fogják Királyokat.
a' Koszos ma ... ⁹ lésszen küzdő vad ¹⁰ ártány
ugi mondá regentenn várdaj Kapitány ¹¹
fiainkbul ha nem lesz Ezres Kapitány ¹¹
lesz Mester prókátor Ersek vagi Kis Kaplány
30. Gjenge rugója tolyla ¹² van Nemesb esetekel
szerencse Keveri nagi történeteket
nem várt vegire hajtya sok Készületeket
igi neveti czálljátul el dült embereket
elég hoga már Budán Menyköttül nem félnek
35. ha az Eg háborog zörög [...] ¹³ csak nevetnek
hét aczélos póznánn fellegek hidegenn ¹⁴ repdesnek
Egi csattanásnák süveget nem vesznek
hoga fő meg üstt arany hideg föld gjomrábann
sóo miképp mintt válik Kővé vizenynyös aknábann
40. aszt tudgiák s' több illyenn el rejtett titkokat
beszélvén meg vetik meg öszült apjukat
Ne várd hát hoga ezek Gyongjosi Lelkének
valaha oszlopot 's óltárt emellynek
sött ezek temetik feledékenységbenn
45. mind aszt mind Ki tudós vólt Anja Nyelvébenn.
ha Spartaj Polgár most Budára jönne ¹⁵
nevelés modgiarol kerdeseket tenne
sok Pántlikás Papot hiszem Ki vezetne
mesterek s' Atjákat tudom Ki nevetne
50. de talán Saeculum maga igi Kiványa
mullyonn el Saeneka [!] Zeno Tudománya
Saganij Praeposnak jöjjön Találmánnya
terjedjenn világban furcsa tanitványa.

Osztván Fiainknak tsetsés ereklyéket.
Ne ne vess: jó lehet még ezen dologból,
Hadi Ember válik tudós ifiúból,
Verulam származhat *Normal Iskolából*,
Magyar Kolbert, Póp, Taszsz, gyenge Grófotskából,

Athénás, Róma is szeretett betüket,
Gyűjtött idő múlva tudós Mestereket.
Fegyverhez kaptsolván több mesterségeket,
Úgy terjeszték messze híreket neveket.
Várd el tsak e' század' utolsó tikkelyét,
Akkor nézd Fiaink' elő menetelét.
Meg látd, melyly nagy fényre viszik Hazájokat,
Melyly hiven szolgálni fogják Királyokat.
A' koszos malatzból lésszen küzdő ártány,
Úgy mondá régenten Debretzeni Kálmány:
Fiainkból ha nem lesz Ezres Kapitány,
Lesz Mester, Prókátor, Érsek, vagy Kis Kaplány.
Gyenge rugó mozdit nemesb eseteket,
Szerencse keveri a' történeteket,
Nem várt végre hajtván sok készületeket,
S' nevetvén tzéljoktól el dült embereket.
Elég, hogy már Budán Menynykötől nem félnek,
Ha az ég háborog s' zörög, fak nevetnek,
Hét atzélos póznán fellegek repdesnek,
Ég' tsattanásának süveget nem vesznek.
Hogy föl meg üst arany hideg föld' gyomrábann,
Sóo mintt válik kővé vizenyös almábann,
Azt tudják, s' több illyen el rejtett titkokat
Beszélvén meg vetik el öszült Apjokat.
Ne várd házt, hogy ezek Györgyösi' Lelkének
Valaha oszlopot s' oltárt emeljenek.
Sött ezek temetik feledékenységbenn
Mind azt, mind ki tudós vólt Anyja' Nyelvébenn.
Ha *Spartai* polgár most Budára jönne,
Nevelés' módjáról kérdéseket tenne,
Sok pántlikás Papot, hiszem, ki vezetne,
Mesterek' s' Atyákat, tudom, ki nevetne.
De talám e' század maga úgy kívánja,
Múljk el *Seneca*, s' *Zénó*' tudománya,
Szaganij préposnak folyjon találmánya,
Terjedjk világban furtsa Tanitványa.

H. KAKUCSKA MÁRIA

⁸ olvashatatlan szó.

⁹ A kéziratban is kipontozva.

¹⁰ Később betoldva.

¹¹ Később betoldva *Debreczeni Kálmán*.

¹² Később betoldva *tollya*.

¹³ olvashatatlan szó

¹⁴ később betoldva

¹⁵ Ettől a sortól kezdődik az utolsó nyolc sor, melyek a korábbi dátumú, „20dik 8br 778.” levél tures oldalára íródtak.